

A IDEA KANTIANA DE ILUSTRACIÓN

A **Ilustración** é un movemento cultural que propón unha nova maneira de entender a natureza e o ser humano. Océpase especialmente da relixión, a política, a ciencia e a filosofía.

Ten lugar no **século XVIII**, desde a Revolución Gloriosa en Inglaterra (1688) ata a Revolución francesa de 1789. Entre ambas, Estados Unidos recolle as ideas ilustradas na súa Declaración de Independencia.

É un periodo de grandes transformacións. A clase que desenvolve o cambio social é a burguesía, que xoga un papel cada vez máis importante na historia.

Por primeira vez aparecenn na sociedade individuos que, sen pertencer ao clero ou á nobreza, están capacitados para participar en reunións, coñecer e debater ideas alleas e crear un pensamento propio. Con todo, os burgueses non teñen privilexios nin dereitos, polo que están en contra do poder absoluto do rei e impulsan a Revolución en Francia, mentras no resto de Europa é palpable o desexo de pasar da monarquía ao parlamentarismo, no que existe unha división de poderes regulada pola Constitución e realízanse eleccións libres.

Esta loita para cambiar a mentalidade anterior, nace en Inglaterra, desenvólvese en Francia e chega finalmente a Alemaña.

En Inglaterra desenvólvese un clima de tolerancia e liberdade que permite unha progresiva secularización da cultura. A filosofía empirista e a súa aplicación á ciencia conseguen un enorme avance dos coñecementos, o que materialízase a fines do XVIII coa Revolución industrial. Os intelectuais franceses cobizaban a situación social inglesa, e o pensamento ilustrado faise máis reivindicativo, e tamén máis fecundo e orixinal.

En Alemaña a Ilustración chega máis tarde, introducida polo rei Federico II, quen tiña a intención de reformar o sistema político e educativo para que as ideas ilustradas de emancipación e autonomía (liberdade e uso da propia razón) chegasen ao pobo, pero sen deixalo intervir á hora de tomar decisións, xa que o modelo de Estado era o despotismo ilustrado.

A defensa dos ideais da Ilustración permitiulle a Occidente pasar nun só século da queima de bruxas e a trata de escravos á idea de que todos os homes teñen **dereitos**. Mesmo nace a reivindicación da **igualdade** para as mulleres: Mary Wollstonecraft esixe que a muller participe do dereito á cidadanía. Sen el non pode ser independente, posuir bens nin traballar, desempeñando un papel secundario na sociedade que non se debe a unha incapacidade innata, como pensaban outros ilustrados (Rousseau, Kant).

Os ilustrados confiaban na **razón** cegamente, xa que para eles era o único instrumento que podería proporcionar un coñecemento seguro e válido para interpretar o mundo. Se a razón se depurase de prexuízos, podería coñecer sen obstáculos e progresar como nunca antes. Por iso loitan contra todas as ideas preestablecidas: a tradición, a relixión, a superstición.

Por ese motivo chamamos ilustrada, en xeral, a calquera época na que se busque un **coñecemento baseado nunha actitude crítica e racional**, como tamén acontece no caso da Ilustración grega, a época de Pericles na que sofistas e Sócrates cuestionaban que era o ser humano, o coñecemento ou a ética.

A razón ilustrada é **crítica** porque aplica a análise a todos os campos. Para comezar, a si mesma: todo coñecemento que non parte da sensación é dogmático. Rexéitanse daquela as ideas innatas ou a

iluminación divina. Tamén a tradición: a historia ou o pasado non son unha carga que deba soportarse sen criticar os erros e prexuizos que nos impón. Para evitalo debe analizarse a orixe histórica das ideas recibidas, e as institucións que as crean: sociedade, Estado, Igrexa, dereito, educación...

A razón debe ser **autónoma** e liberarse das ideas que lle veñan impostas desde fora. Ela debe ser a única guía de cada home. O legal debe ser tamén racional: o moralmente aceptable non sempre coincide coa lei, e sobre todo, coa relixión. Por iso se fai fincapé en liberarse da súa tutela. O ser humano non precisa máis que o seu intelecto para buscar razóns e explicalas. A razón laica ten fe na natureza e no **progreso** continuo da historia e da sociedade humana. O optimismo ilustrado débese á súa confianza nesa nova humanidade educada na que xa non reina o analfabetismo. Se por primeira vez todos os homes teñen voz, a historia mudará e poderá apelarse á razón en lugar de á violencia, conformando unha sociedade máis xusta.

O pensamento kantiano artéllase arredor da idea de suxeito. Todo ser humano, polo simple feito de selo, ten **dignidade**. Esta é o resultado das súas facultades mentais, que o converten nunha persoa única e diferente. Debe usar a súa propia razón para coñecer e xulgar que é bo e xusto para el ou para a súa comunidade. Trátase dun individuo libre e autónomo que encara en si os logros da humanidade.

Kant dicía que servirse da propia razón era o mandato da Ilustración, e detestaba o paternalismo e o principio de autoridade medievais. Neste senso, critica toda norma que limite a **liberdade**; o individuo libre é o que se atreve a romper os lazos que o atan aos prexuizos herdados da súa sociedade, a súa cultura, e tamén ás normas que recibimos da tradición, a historia ou a relixión.

Segundo Kant, “o que non pode decidir o pobo sobre si mesmo e os seus compoñentes, tampouco pode decidilo o soberano sobre o pobo”. O Estado só pode ter unha base racional, respectando a liberdade de todo home, a igualdade de todos ante a lei e a independencia do individuo en canto cidadán que posúe os mesmos dereitos que os seus semellantes.

Kant cre que a historia avanzou, e a sociedade ilustrada permite por fin a liberdade da **conciencia**. Non hai excusa para quen permanece na heteronomía moral como se fose menor de idade, como se ve na súa ética.